

Göran Rystad (red.), The Uprooted: Forced Migration as an International Problem in the Post-War Era, Lund University Press, 1990 (340 s.)

Göran Rystad (red.) The Uprooted, (elva papper från en konferens i Lund 1988), är viktig på två sätt. Den ger de som redan är upptagna av flyktingfrågor en världshistorisk analysram, och den ger historiker en sällan använt infallsvinkel till allmän historia. Aristide R. Zolbergs välskrivna artikel om Afrika är ett exempel på det första tilvägagångsättet. Zolberg har inte mycket att säga om flyktingar, men han skitserar den historiska kontext för de flyktingströmmar som präglat de sista årtionden: en kaleidoskopisk analys av väpnade konflikter sedan 1945 (inte bara i Afrika). Sven Tägils reflexioner om mass-deportation från Nebukadnesar till Hitler är ett exempel på den andra metoden. Han har valt ett bestämt fenomen, nämligen mass-deportation, försöker (lite för omständligt) att definiera detta och så hitta ut när och varför det har använts som sätt att lösa konflikter. Tägils tankar är intressanta, men av någon grund pekar han inte på motsatsen mellan Hitlers försök att deportera och utrota judar för att skapa ett rent Tyskland och Nebukadnesars import av judar till eget kärnområde, troligt i den avsikt att bättre kontrollera och eventuellt integrera dem (den babylonska fångenskapen).

Judarna lyckades bevara sin flyktingidentitet i Babylonien. Som andra grupper har också flyktingar deras egen sociala, ekonomiska, kulturella och politiska historia. Tonvikten i The Uprooted ligger inte i detta, men i flyktingproblemens politiska historia. Guy S. Goodwin-Gill og Kim Salomon skriver om hur de internationella organisationerna försökt lösa problemen och hur dessa organisationers uppbyggnad och prioriteringar har avspeglat grundläggande internationella konflikter. Fram till 1960-talet var flyktingfrågan en europeisk fråga för därefter mer och mer koncentreras till Latin-Amerika, Asien och i första hand Afrika. Göran Melander, Tomas Hammar och Göran Rystad

analyserar vad några av de stater har gjort och kunnat göra som flyktingarna sökt sig till.

Nästan alla författarna tar upp definitionsproblem (hos Rune Johansson tar de överhand): Vem är flyktingar och vem är bara "displaced persons" eller ekonomiska migranter? Ingen av författarna lyckas klara upp definitionsproblemen på något nytt och bättre sätt.

I bokens sista del ställs en fundamental fråga: Skal flyktingarna betraktas som brickor i ett spel (pawns) eller som aktörer? Frågan ställs eller berörs av Tomas Hammar, Göran Rystad, Wolfgang Jacobmeyer och Rainer Schulze, men de lägger alla huvudvikten på flyktingar som objekt för politik eller motreaktioner. Hammar frågar om flyktingarna passiviseras av det svenska integrationsystemet, men har inte mycket att säga om hur flyktingarna själva sett på saken (han lovar att det skall undersokas). Rystad analyserar USAs flyktingpolitik som varit starkt påverkat av landets utrikespolitik. Jacobmeyer berättar hur "displaced persons" i Tyskland efter 1945 gjordes apatiska genom att de yngsta och starkaste plockades ur och sändes till länder som kunde använda dem. Jacobmeyer är den som bäst framställer flyktingarna som agerande människor. Detta framgår också av Schulzes analys av hur tyskar från Öst-Europa blev mottagna av infödda väst-tyskar i åren 1945-50. En passant berättar han att västmakterna förbjöd tyska flyktingar i de västliga ockupationszonerna att organisera sig. Med de nya strömmar av flyktingar som nått västra delen av Tyskland i 1989-90 har Jacobmeyer och Schulzes artiklar blivit mycket aktuella.

Skulle et par av artiklarna rekommenderas speciellt, skulle det vara Rystads om USA och Jacobmeyers om "displaced persons" 1945-51. Ingen tycks ha last korrektur på boken.

Stein Tønnesson, Institutt for fredsforskning, Oslo